

AMARÁNT ANAEROB BONTHATÓSÁGÁNAK KÍSÉRLETI VIZSGÁLATA

Dr. Bokányi Ljudmilla¹, Varga Terézia², Szaszák Adrienn³.

egyetemi docens, intézeti tanszékvezető¹, tudományos segédmunkatárs², BSc hallgató³

Miskolci Egyetem, Nyersanyagelőkészítési és Környezeti Eljárástechnikai Intézet

1. Bevezetés

Az amaránt növény magja széles körben felhasználásra kerül: pl. az élelmiszeripar, az állattakarmányozás és kozmetika-ipar használja, ugyanakkor a növény levele és szára mezőgazdasági hulladékként jelenik meg. Megvizsgáltuk, hogy az étetéssel történő hasznosítás helyett, alkalmas-e az amaránt növény – a mag eltávolítását követően - biogáz előállítására megfelelő előkezelés után.

A növény szárának szerkezete cellulóz, amelynek mind aerob, mind anaerob biológiai lebontása nehézségekbe ütközik. Ezért a cellulóz-szerkezet roncsolása alapvető előfeltétele a további biodegradációnak. Megvizsgáltuk laboratóriumi körülmények között egyrészt az amaránt minta biogáz termelő képességét statikus berendezésben, másrészt azt, hogy a keverőmalom típusú mechanokémiai reaktorban végzett mechanikai előaktiválás okoz-e a biogáz-képződésben számottevően növelő változást.

2. A minta előkészítése és a mechanikai előaktiválás

A minta előkészítése (előaprítása, homogenizálása) a vizsgálatok első lépése. Az aprítás célja a fajlagos felület növelése a mikroorganizmusok jobb hozzáférhetősége érdekében. A Nyersanyagelőkészítési és Környezeti Eljárástechnikai Intézetbe beérkező száraz amaránt mintát (1. ábra) először függőleges tengelyű vágómalomban (2. ábra) aprítottuk, majd második lépcsőben Retsch vágómalomban (3. ábra) tovább csökkentettük a szemcseméretet 1 mm alá a biogázos elővizsgálathoz, ill. 500µm alá a mechanikai előaktiváláshoz.

1. ábra: A vizsgált amaránt minta

2. ábra: Függőleges tengelyű vágómalom

3. ábra: Retsch vágómalom

A mechanikai előaktiválás célja az amaránt cellulóz, rostos szerkezetének a roncsolása, melynek eredményeként a biogáz hozam fokozható. E mellett a fajlagos felület további növelése is a cél a nagyobb mérvű anyagátbocsátás érdekében.

Az előaktiválást a tanszéki fejlesztésű keverőmalomban végeztük nedves mechanokémiai kezelés útján. A nedves kezelés előnye a száraz eljárással szemben, hogy víz jelenlétében a hőmérséklet emelkedése és a folyamatos mechanikai igénybevétel a szerkezet roncsolását eredményezi hozzájárulva a cellulóz-szerkezet anaerob lebontásának első lépcsőjének, hidrolízisnek megkezdéséhez.

Az Intézet saját fejlesztésű (4. ábra) keverőmalom-reaktor falazata, valamint a tengelyre rögzített tárcsák és őrlőtestek nagy kopásállóságú Al_2O_3 kerámiából készültek. Az őrlés a keverőmalomban egyrészt az őrlőtestek egymáshoz ütődésének következménye, másrészt az őrlőtestek a falnak ütközése következtében lép fel, ehhez a tárcsák és őrlőtestek közötti súrlódás is hozzájárul.

Az őrlés során a súrlódás hatására a hőmérséklet nő, amit opcionálisan csökkenthetünk a köpenybe vezetett vízhűtéssel. Az őrlés a tárcsák és őrlőtestek (őrlőgolyók) hatására fellépő fizikai erők hatására megy végbe, míg a cellulóz-hidrolízis elősegítése a mechanokémiai hatások által valósul meg.

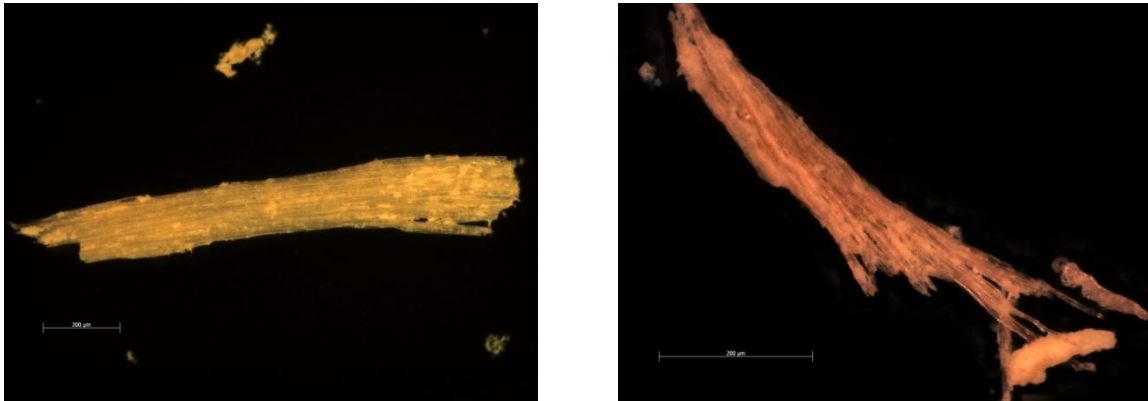

4. ábra: Kerámiabéléses, keverőmalom típusú mechanokémiai reaktor

Az amaránt-szár mechanikai aktiválásához 5 tömeg%-os szuszpenziót állítottunk elő az előaprított mintát felhasználva. Őrlőtestek 1-1,2 mm-es kerámia golyók voltak, melyet 60%-os töltési fokban adtunk be. Az előaktiválást különböző tartózkodási idők (5, 10, 20, 30, 60 perc) mellett végeztük el. A kerületi sebesség 5m/s. A berendezés lehetővé teszi az energiafelvétel mérését, továbbá meghatároztuk a hőmérséklet növekedését is az egyes kísérleteknél. Nem használtuk a malom köpenyhűtését, feltételezve, hogy a magas hőmérséklet szintén elősegíti az amaránt-szár szerkezetének roncsolását.

A különböző tartózkodási időnél végzett előaktiválásokat követően meghatároztuk a szuszpenziók szemcseméret-eloszlását nedves szitálással, valamint a Horiba Practica LA-950 típusú lézeres berendezéssel. Az őrlési idő növelésével csökkent a minták szemcsemérete, azaz nőtt a fajlagos felülete, ami kedvező a mikroorganizmusok által történő anaerob lebontás szempontjából.

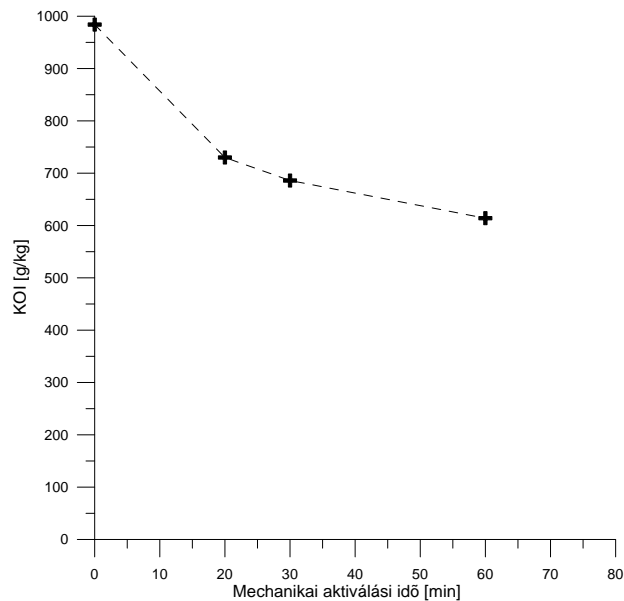
Megvizsgáltuk az előaktivált mintákat optikai mikroszkóppal, annak érdekében, hogy lássuk, hogy történt-e változás az amaránt minta szerkezetében. Az 5. ábrán került összehasonlításra egy 30 perces és egy 60 perces őrlést elszenvedett amaránt-szár részecskéről készített felvétel. Látható, hogy a hosszabb őrlési idő esetében a rostok bizonyos mértékben szétváltak egymástól, számottevően megbomlott a szálak szerkezet integritása.

5. ábra: A 30 perces keverőmalmi őrlés (bal) és 60 perces keverőmalmi őrlés (jobb) utáni szemcse optikai mikroszkópos felvétele (125-250 µm szemcseméret-tartomány)

Megvizsgáltuk továbbá az őrlési idő függvényében a kémiai oxigénigény (KOI) érték változását is (6. ábra). A kémiai oxigén igény kifejezi, hogy mekkora mennyiségű oxigén szükséges a vizsgált anyag kémiai úton való oxidációjához. A KOI-érték csökkent az őrlési idő növelésével. A kiindulási minta (<math><500\mu\text{m}</math>) KOI értéke 984 g/kg volt, 30 perces mechanikai aktiválást követően ez az érték 686 g/kg-ra, míg 60 perces őrlés után 614 g/kg értékre, mintegy 37,6 %-kal lecsökkent.

A mechanikai előaktiválás során fellépő kémiai oxigénigény értékének drasztikus csökkenése azt feltételezteti, hogy az előkezelt amaránt-szár anaerob bonthatósága pozitívan alakul. Az is feltételezhető, hogy az őrlési idő növelésével a minták várhatóan egyre nagyobb gázhozamot fognak eredményezni a biogáz vizsgálatok során a fajlagos felület növekedése és a cellulóz szerkezetben végbement pozitív változások következtében.

6. ábra: Amaránt-szár KOI-értékének változása a keverőmalomban való őrlési idő függvényében

3. Biogáz-képződésének vizsgálata

A szerves hulladékok anaerob lebontása energetikailag hasznosítható környezetbarát és megújuló biogázt eredményez. Megvizsgáltuk laboratóriumi körülmények között a mag eltávolítása után hulladékként jelentkező amaránt-szár biogáz leadó képességét, mind az előaprított minta (<1mm), illetve a 10, 20, 30 percig mechanikailag előaktivált minták esetében is. Az anaerob bontási vizsgálatokat laboratóriumi statikus berendezésben végeztük el termofil hőmérsékleten a Nyeranyagelőkészítési és Környezeti Eljárástechnikai Intézet Bioeljárástechnikai Laboratóriumában.

A berendezés egy vízfürdőből, termosztátból, valamint kénsavas telített sóoldatot tartalmazó gázmennyiség mérő egységekből áll, ahogy ezt a 7. ábrán láthatjuk. A megfelelően előkészített mintát Erlenmeyer lombikokba helyeztük, ill. inokulumot adagoltunk. A lombikokat gázbiztosan csatlakoztattuk a gázmennyiség mérő egységekhez, majd a vízfürdőbe helyeztük. A képződő gáz mennyiségét térfogat-kiszorítás útján határoztuk meg.

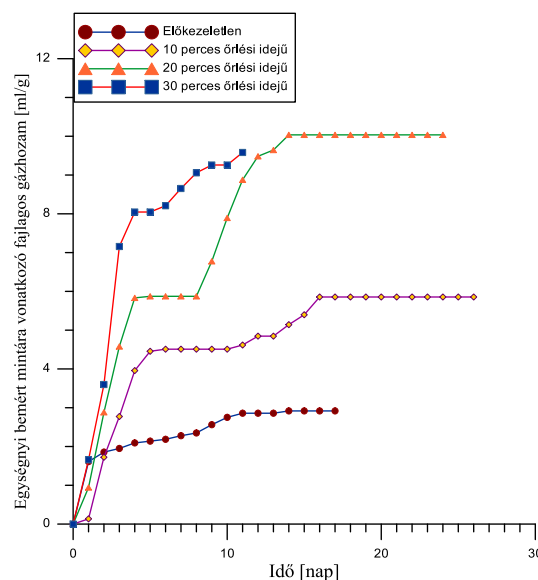
A laboratóriumi statikus biogáz berendezésben megvizsgáltuk az előaprított minta (<1mm) és a keverőmalom-reaktorban mechanikailag előaktivált minták anaerob bonthatóságát. Az első esetben a száraz mintához vizet kevertünk, míg a második esetben a nedves keverőmalmi őrlések utáni szuszpenziókat vizsgáltuk. Minden esetben szarvasmarha trágyát adtunk inokulumként. A lombikokat

7. ábra: Laboratóriumi statikus biogáz berendezés

alufóliával tekertük be a mikroorganizmusok számára szükséges sötét környezet biztosítása érdekében. A gáztermelődést 54 °C-os hőmérséklet mellett határoztuk meg. Párhuzamos méréseket végeztünk, amelyek eredményét a kiértékelésnél átlagoltuk.

Meghatároztuk a biogázos mérések során a gáztermelődés kinetikáját. A görbéről leolvasható a képződő maximális fajlagos gázmennyiség, ugyanakkor a görbe alakja a mechanikai előaktiválás nélküli, ill. előaktivált minták anaerob bonthatóságáról is információt ad.

8. ábra: A nyers- és mechanikailag előaktivált amaránt-szár minták kumulált fajlagos gázhozamai az idő függvényében

A8. ábrán látható az előkezelés nélküli, valamint a 10, 20 és 30 perces őrlést követő minták tömegre vonatkoztatott fajlagos kumulált gázhozamai. Noha az elért biogáz hozamok lemaradnak a nem cellulóz alapú szubsztrátokra jellemzőektől, az ábrán bemutatott kísérleti adatokból egyértelműen látszik, hogy a mechanikai előkezeléssel 2..4 vagy feltételezhetően 6-szorosára nőtt a napi kumulált fajlagos gázhozam.

A maximális gázhozam értéke a nedves őrlési idő növekedésével is nőtt, bár ez utóbbinál a 30 percig őrlött minta hosszabb vizsgálati időt szükségeltetett volna (sajnálatos módon más mintához kellett a berendezés). Ugyanakkor a trend egyértelműen azt mutatja, hogy a 60 perces őrlés utáni minta gázhozama tovább javulna a 30 perceséhez képest.

Az amaránt-szár mechanikailag előkezelt minták biogáz-leadó képességének vizsgálata minden esetben lépcsőzetes, több inflexiós ponttal rendelkező görbéket eredményezett. E közben a nyers mintánál szignifikánsan csak egy inflexiós pont mutatható ki: az a pont, ahol a biogáz képződés intenzitása megnő. A mechanikailag előaktivált mintákra jellemző görbéinek inflexiós pontjai más-más szerves fázisok biogázzá való átalakulását jelzik. Ez azt jelenti, hogy a mechanikai előaktiválás révén több korábban nehezen bontható organikus fázis lebonthatóvá alakult át az anaerob mikroorganizmusok számára.

A görbék platóinak hossza azonban egyre csökkent az őrlési idővel. Ez nem jelenthet mást, mint az egyes szerves fázisok anaerob lebontási sebessége nő az őrlési idő növelésével.

4. Konklúziók

A biohulladéknak számító amaránt-szár minta biogáz termelő képességének laboratóriumi vizsgálata során, a keverőmalom típusú mechanokémiai reaktorban végzett mechanikai előaktiválás után és anélkül, az alábbiakat állapítottuk meg:

1. A cellulóz-szerkezetű szubsztrátok mechanikai előaktiválása pozitív hatással van az anaerob lebontás mértékére és intenzitására.
2. Noha az elért biogáz hozamok lemaradnak a nem cellulóz alapú szubsztrátokra jellemzőektől, a kísérleti adatokból egyértelműen látszik, hogy a mechanikai előkezeléssel 2..4 vagy feltételezhetően 6-szorosára nőtt a maximális fajlagos gázhozam.
3. A maximális gázhozam értéke a nedves őrlési idő növekedésével nő.
4. Az amaránt-szár mechanikailag előkezelt minták biogáz-leadása lépcsőzetes, több inflexiós ponttal rendelkező görbékkel jellemezhető, miközben a nyers mintánál szignifikánsan csak egy inflexiós pont mutatható ki: az a pont, ahol a biogáz képződés intenzitása megnő.
5. A mechanikailag előaktivált mintákra jellemző görbeinek inflexiós pontjai más-más szerves fázisok biogázzá való átalakulását jelzik, a mechanikai előaktiválás révén több - korábban

nehezen bontható - organikus fázis lebonthatóvá alakult át az anaerob mikroorganizmusok számára.

6. A görbék platóinak hossza egyre csökkent az őrlési idővel, vagyis az egyes szerves fázisok anaerob lebontási sebessége nő az őrlési idő növelésével.
7. Az amaránt-szár tekintetében a még mindig relatíve alacsony gázhozam és a nagy befektetett energia miatt a mechanikai előkezelést követő biogázosítása pillanatnyilag nem nyújthat még iparilag megvalósítható gazdaságos megoldást, ugyanakkor egyértelmű a kapott kísérleti eredmények jelentősége a cellulóz-alapú hulladékok aerob, anaerob és fermentációs biokezelése terén. A megkezdett kutatást feltétlenül folytatni kell!

A tanulmány és kutató munka a TÁMOP-4.2.2.A-11/1/KONV -2012-0005 jelű projekt részeként, a Miskolci Egyetem stratégiai kutatási területén működő Fenntartható Természeti Erőforrás Gazdálkodás Kiválósági Központ tevékenységének részeként az Új Széchenyi Terv keretében az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

5. Felhasznált irodalom

Dr. L. Alexa, Dr. L. Bokányi, Prof. Dr. B. Csőke, T. Varga: A novel complex MSW and biomass processing system with the economical and environmental target to maximize waste-to-energy output, 19th European Biomass Conference, Berlin, ISBN 978-88-89407-55-7, 2011., p.1851-1857

Ráczy Á., Mucsi G., Ultrafinom őrlmények előállítása keverőmalomban, Bányászat és Kohászati Lapok- Bányászat, 145. évfolyam, 5. szám

T. Varga, L. Bokányi: Energetic utilization of municipal sewage sludge and the applicable pre-treatments for the increased biogas yield – 1st Knowbridge Conference on Renewables, (2010), p. 69-75, ISBN 978-963-661-944-2

Üveges, V. – Mucsi G. - Bokányi, L.: EXPERIMENTAL INVESTIGATION OF LEACH-GRINDING PROCESS FOR THE RECYCLING OF EAF DUST Micro CAD International Scientific Conference (kiadvány), 2008, p. 93-98. ISBN 978-963-661-812-40